

Марина Кеда

European University Institute, Florence, Italy, Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

МІГРАЦІЙНІ СТУДІЇ У ШКОЛІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Внаслідок повномасштабної російської агресії проти України після 24 лютого 2022 року Європу спіткала найбільша з часів Другої світової війни міграційна криза. Тема міграцій, відтак, міцно увійшла до пріоритетних як у політичному та соціокультурному дискурсі так і в наукових колах і дослідницьких інституціях.

Оскільки наслідки цієї міграційної хвилі будуть відчутними впродовж значного часу, то і вирішувати ці питання і виклики буде багато в чому те покоління вихованців, яке зараз навчається у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти. Відтак їх обізнаність із базовими поняттями, проблемами та викликами у галузі міграцій є актуальним завданням з огляду на необхідність вирішувати численні демографічні виклики у ході повоєнної відбудови України. Це визначає нові напрями і пріоритети викладання різних аспектів міграцій для дітей шкільного віку.

В останні роки про необхідність міграційних студій у школі багато говорять зарубіжні дослідники. При цьому розглядаються питання взаємодії науковців із закладами освіти різних рівнів, зокрема, як привнести результати наукових студій до класу, як транслювати їх для різних вікових категорій. Ці питання, наприклад, стали предметом спеціального дослідницького брифінгу «Викладання міграцій у програмі з історії» [1]. Міллер Е., куратор напрямку освіти та партнерства проекту «Музей Міграції» [2] наполягає, що історію міграцій має вивчати кожен школяр [3].

Аналіз структури вітчизняних навчальних програм і підручників 2022 – 2023 рр. (Історія України, Всесвітня історія, Географія, Громадянська освіта) для ЗЗСО та ЗПТО засвідчує, що наявна в них міграційна тематика, хоча і представлена на фоні загальноєвропейських процесів, проте потребує розробки додаткових і постійного оновлення наявних матеріалів.

Оскільки вчитель у школі набуває все більшого ступеня автономності і може самостійно визначати обсяг і зміст матеріалів, що підбираються ним для організації освітнього процесу, варто звернути спеціальну увагу на можливості використання додаткових матеріалів, які полегшать підготовку до занять з різних дисциплін.

Одним із найбільш корисних ресурсів, які вже розроблені і доступні в Україні, є матеріали Сайту Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Агенства ООН у справах біженців. У розділі «Школярам про біженців» наведено низку безкоштовних навчальних матеріалів УВКБ ООН з питань біженців, міграції та безгромадянства, а також керівництво для вчителів

початкової та середньої школи по включенню дітей біженців у їхні класи. Останній аспект заслуговує на особливу увагу у зв'язку з тим, що в Україні у багатьох областях на сьогодні проживають діти, переміщені з постраждалих територій. Відтак, учитель може отримати базову інформацію, як організувати їх інтеграцію до нової школи загалом та класу зокрема.

Матеріали ресурсу організовані таким чином, що дають пояснення основних термінів, висвітлюючи різницю між мігрантами, біженцями, шукачами притулку, внутрішньо переміщеними особами. Матеріали подані у форматі коротких відео (близько 2х–3х хвилин) англійською мовою з субтитрами українською мовою.

Навчальні матеріали скомпоновані у чотири блоки у залежності від вікової категорії учнів (6-9, 9-12, 12-15, 15-18 років) і містять дидактичні розробки. Кожен такий блок складається зі стислих пояснень цілей та змісту навчання для конкретної цільової аудиторії, посібника для організації навчання та плану уроку з використанням відео. Наприклад, заняття для вікової групи 12-15 років зосереджені на тлумаченні терміну «біженці». Учні навчаються розрізняти основні концепції на тему міграції, біженців і притулку, а також намагаються усвідомити, як ці явища вписуються в їхнє життя. Також навчальні матеріали спрямовані на розвиток у дітей критичного мислення та навичок співпереживання [4]. Загалом матеріали ресурсу дозволяють забезпечити базові потреби вчителя для підготовки занять.

На увагу заслуговує і європейський досвід роботи з міграційною тематикою в школі. Окремі європейські країни, науково-дослідницькі центри та проєкти мають напрацювання і практики викладання міграцій для різних вікових груп школярів.

Доволі показовим прикладом використання міграційної тематики на уроках історії можуть стати матеріали британського сайту «Our Migration Story. The Making of Britain», який містить історії окремих поколінь мігрантів, що прибули до Британських островів і впливали на становлення державності [5]. Матеріали для вчителів скомпоновані згідно основних періодів історії Великобританії.

Корисні розробки для вчителів містяться також на сайті проєкту QuantMig: Quantifying Migration Scenarios for Better Policy у розділі Teaching Materials [6]. Матеріали даного ресурсу можуть стати додатковим компонентом для більш поглибленого вивчення окремих аспектів міграції та/або для проведення позааудиторної роботи зі школярами. Кожен тематичний блок містить готовий робочий зошит для учнів, слайди (презентації) та гайд для вчителя з готовими розробками уроків.

На підставі проведеного аналізу вітчизняних та зарубіжних розробок для викладання міграцій у школі нами у рамках імплементації проєкту Європейського Союзу програми Еразмус+ напряму Жан Моне «Вивчення Європи: освітній вимір» почато розробку додаткових матеріалів, які вчителі

вітчизняних шкіл зможуть використовувати на уроках історії та громадянської освіти. Ці матеріали об'єднані темою «Міграційні процеси. Види і форми сучасної міграції. Міграція з України до країн ЄС в умовах війни». Мету відповідного уроку можуть скласти наступні аспекти: актуалізувати знання учнів про міграційні процеси, розкрити зміст термінів «міграція», «еміграція», «іміграція», «інтеграція», «біженство», визначити демографічні перспективи України внаслідок російської агресії; виховувати толерантність, солідарність, повагу до національних, духовних, культурних надбань різних європейських народів; розвивати навички аналізу, прогнозування, уміння співвідносити навчальний матеріал з реаліями сьогодення. Передбачається розробка комбінованого уроку з елементами практичної роботи (дослідження). Найближчим часом (до початку 2023-2024 навчального року) матеріали будуть представлені на сайті проєкту в розділі «Матеріали для вчителів» [7].

З огляду на міграційну ситуацію на континенті найбільш актуальними залишаються питання повернення вимушених мігрантів, розробка відповідних урядових програм та посилення уваги до викладання цих аспектів у ЗЗСО та ЗПТО.

Джерела та література:

1. Teaching migration in the history curriculum. Research briefing. 13 July. 2019. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cdp-2019-0151/>
2. Migration Museum. URL: <https://www.migrationmuseum.org/education/>
3. Miller E. Why all pupils should learn migration history. TES Magazine. 2018. 4 September. URL: <https://www.tes.com/magazine/archive/why-all-pupils-should-learn-migration-history>
4. Школярам про біженців. UNHCR. The UN Refugee agency. Україна. URL: <https://www.unhcr.org/ua/39237-2>
5. Our migration Story. The Making of Britain. URL: <https://www.ourmigrationstory.org.uk/>
6. Teaching Materials / QuantMig. EU Horizon 2020 Project. URL: http://quantmig.eu/project_outputs/teaching_materials/
7. Вивчення Європи: освітній вимір / Проєкт програми ЄС Еразмус+ напряму Жан Моне. URL: <https://sites.google.com/view/seed-ua>

Ольга Козенко, Андрій Острячко, Олена Стрілюк

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

**ПОДОРОЖ У ЄВРОПЕЙСЬКЕ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ:
ВІДЕОІГРИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ**